

איכרים פושטים רגל, כפרים מתפרקים

ממשלת ישראל מקבלת אומנם את עודפי המזון חינום מארצות הברית, אולם אין היא מחלקת אותם חינום ללולנים. היא מוכרת אותם במחיר השוק העולמי או למעלה מזה. הכנסה זו מסתכמת ב-11 מיליון לירות לשנה. כסף זה יאבד לאוצר המדינה, אם יותר לוי אשכול על עודפי המזון. לא זו בלבד, אלא שהוא יצטרך לתקציב דולארים מקופת המדינה, כדי לרכוש את המזון בשוק ה"חופשי". לכן קיבל את תביעת האמריקאים. לשחא צעקו הלולנים שהם מוכנים לתת על מזון אמריקאי, וכי ביכולתם להפוך את ענף הלול לשחא לענף ההדרים. אשכול אמר למשה דיין לקצץ את הייצוא — ומשה דיין נטל על עצמו להכין את הוראות ה"ביצוע של מיבצע זה.

הוא בחר בדרך פשוטה ומיירה: לקצץ את כלל הלולים ב-23 אחוז. השר שמונה על אחד המשרדים החיוניים ביותר בכלכלת הארץ היה עסוק מדי באינטריגות של פרשת לבון כדי שיוכל להקדיש לתפקידו הממלכתי את תשומת הלב הנחוצה. על כן קיבל את ההחלטה הפשטנית והקלה ביותר.

שעות ארוכות — כימעט יום אחרי יום — היה מסתגר בחדרו שבקריה עם יוסף אלמוגי, כדי לתכנן את מסעות ההפחדה והתעמולה בפרשת לבון. אין פלא, איפוא, שלא היה לו פנאי לשמוע את דבריהם של מומחי משרד החקלאות, האנשים שהשכרתם המיקצועית והמדעית הכינה אותם לתת עצות נכונות בשעות משבר כאלה. אותם יועצים גם היו נגד ההרחבה המסורפת של

כתחנה ממושכת, בה תיעצר רכבת השאי פות הפוליטיות של דיין.

★ ★ ★ הקטנים והגדולים

כדאי לשוב אל כפר מישר. ההחלטה לקצץ את הלול ב-23 אחוז היתה כ"פסקדין מחת-הסביר את המצב אחד ה"מתיישבים". אני מסכים שאין לנו ברירה ומוכרחים לקצץ אבל לקצץ בהגיון, ובצדק. בכפר שלנו יש 85 אלף מטילות. יש אנשים שיש להם 10 אלפים עופות, וכאלה שיש להם רק 700. 700 מטילות אני יכול לכסות את הוצאות המחיה שלי. אם מורי"דים לי 23 אחוז — אני מחוסל. אבל אם יורידו לזה שיש לו עשרת אלפים, אפילו יותר מ-23 אחוז — לא יקרה לו כלום. הוא יכול להמשיך ולהתקיים כמו מלך. אף עם 5000 מטילות — או אפילו אם יחסל לגמרי את הלול. את שלו כבר עשה."

אנשי מישר ראו רק את התמונה המקומית של כפרם. תמונה מצומצמת זו יכולה לשמש בועה נאמנה למצב במדינה כולה. ישנם כפרים — בעיקר בהתיישבות החדשה — אשר כל חישובי קיומם מבוססים על ענף הלול. לעומתם קיימים ישובים ותיקים יותר, בהם מהחיים ענף הלול רק מקורה הכנסה נוסף, במשק מגוון. קיצוץ שחה ב-23 אחוז, אומנם לא יפגע בלולנים הגדולים, אך עלול לפגוע פגיעת מחת בלולנים הקטנים.

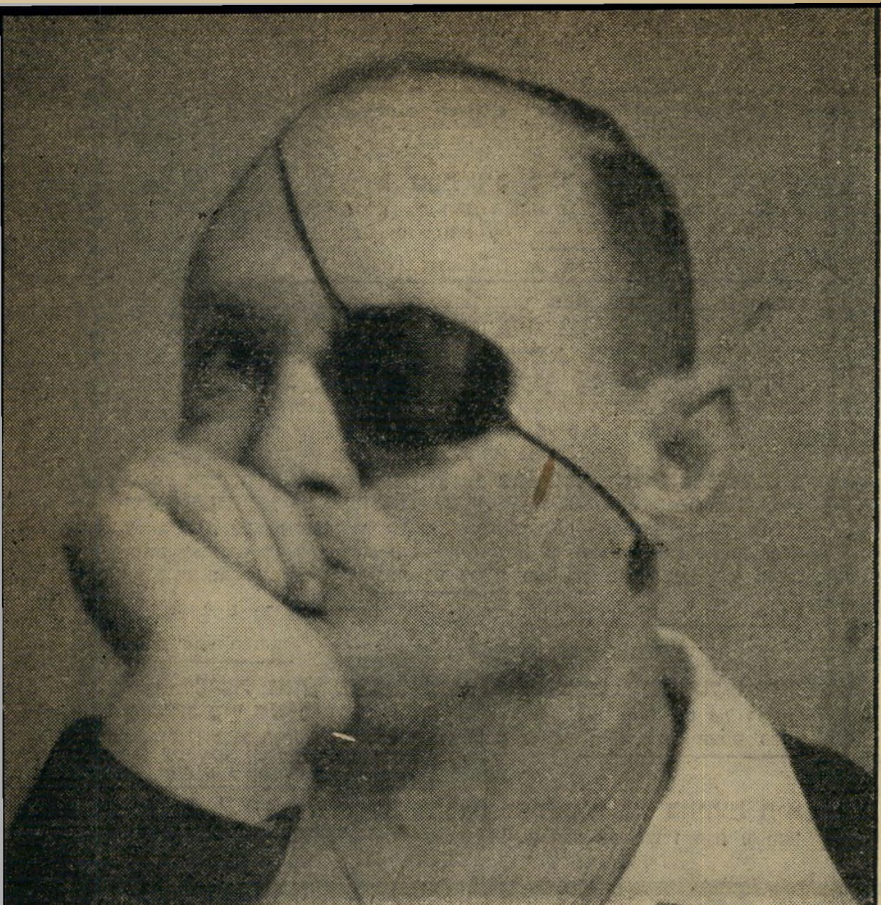
ישנו גם פגם אחר לקיצוץ האחיד. ה"כדאיות המשקית של כל לול בנויה על ניצול מלא של כוח העבודה ושל המיתקנים. אם משה פחה יכולה להתקיים מ-700 מטילות, הרי ש"קיצוץ הלול ב-23 אחוז אין פירושו קיצוץ ההכנסה ב-23 אחוז — אלא שכל הישובי ההרחיית והכדאיות משתנים. אם מקצצים מכל לול — או הורסים את כל הלול-נים, סיכום תושב מישר, "או יותר כדאי שיחסלו את מחצית הלולים ו"יתנו לנותרים אפשרות להתקיים בגודלם המ"לא."

במונחים כלל-ארציים: במקום להורות על קי"צוץ של 23 אחוז בכל לול לול, ובכל כפר וכפר, מוטב היה לקבוע כי כפרים מסויימים לא יעסקו כלל בגידול ער"פות; והנותרים, אשר ימשיכו להתקיים מענף הלול, יוכלו להבטיח ל"עצמם קיום הוגן. את הכפרים שיחסלו את ענף הלול, יהיה צורך לפנות עלידי פיתוח ענ"פים אחרים, או אפילו עלידי פיתוח תעשיית.

★ ★ ★ הפסד ככל מקרה

7 דרך יכוד, כמובן, להתעלם מצד הק"צוץ. אך לביצים שיצרו מעל למיכסה החדשה, לא ימצא להן קונה במחיר הרשמי. הלולן יצטרך לפנות לשוק השחור, למכור ביצים במחצית המחיר אשר עלה לו ייצורה. הוא גם יצטרך לקנות תערובת לעופות; אולם תערובת במחיר רשמי יקבל רק עבור המיכסה המקוצצת. עבור העופות הבלתי-חוקיים יצטרך לקנות מזון במחיר מופקע. הברירה: לשחוט את העופות. אולם בעד קילוגרם עוף הוא מקבל פחות מלירה אחת.

כלומר: בכל דרך שיבחר — יפסיד. אם ימשיך לקיים את הלול בגודלו הנוכחי, יפסיד על הביצים ועל התערובת. אם ישחט — ישחט את פרנסתו. כך איצו, שלמעלה ממחצית תושבי מישר עומדים בפני פשיטת-רגל. הם חייבים כסף לבנקים, לסוחרים, לסוכנות. כדי לכסות את ההוצאות הראשונות, לה כסף בריבית שחור. כל יום בו מחזיקים את הלול, מוציאים רים חובות נוספים — ואין ממי ללחץ. המצב החברתי בתוך הכפר ירד לנקודת ה"אפס. איש אינו עוזר לרעהו — כי אין כל בטחון שיוכל מחר להחזיר את ההוצאה. לנגד עיניהם ניצבת דוגמתו של התושב

האחראי

שר-החקלאות משה דיין, שלא הצליח למנוע את המשבר העובר עתה על החקלאות. הוא אף הגביר את המשבר, בהיותו אחראי ישיר לשני כשלונות חמורים: כשלוון עגבניות מאנימיקור וכשלוון תוכנית הייצוא של ביצים ישראליות.

הזמין פרות חולבות מחו"ל. אלא שהן ירו דות לאין ערוץ בטיבן מאלה המובלות מדי יום לשחיטה בארץ. תנועת המושבים, ב"ציקר אנשי מושבים ותיקים כמו נהלל, כפר-יתקין ובאר-טוביה, הודיעו על התנגדותם הנמרצת לייבוא זה. "לא ניתן לפרוק את הפרות מהאוינה" הכריזו, "שמשה דיין ילמד אותן לשחות לחוף!"

★ ★ ★ המאנימיקור והשואה

7 ענף היסודי השלישי בחקלאות, ענף הירקות, עומד גם הוא על סף משבר תמידי. מדי עונה מובלים למובלות עופות שנוצרו בגלל תיכונן לקוי, והאוצר משלם עבורם עשרות אלפי שקלים. משלם המסים. פרשת המאנימיקור היא רק הידועה בכלול, לא היחידה.

דיין נטל את הטיפול בעגבניה כשהיתה בע"ל סיכויים טובים לייצוא. אולם במקום לפתח באוצר מדעי והדרגתי את שיטות הייצור, הגידול והשיחוק בחו"ל, שוב ניסה את תי"צוץ אוריית "ובנג וגמרנו" התוצאה: כישלוון שהסכסם בהפסדים כספיים ניכרים לחקל"אים; בושה ושבירת הכסמי-ייצוא עם קונים פוטנציאליים; הבאשת ריחו של זן בעל"סיכויים, עד כדי כך שהפך שם-גנרדף לקללה באוזני כל חקלאי בארץ.

כל אלה לא נוצרו בימיו של משה דיין, הוא רק נתן להם את הדחיפה האחרונה, שהביאה להתפוצצות הבועה. עוד נשלב התיכונן של ההתיישבות ההמונית, נטל לוי אשכול את האחריות לידיו, בגללו לא הצליח אף שר חקלאות — החל בפנחס לבון וקדיש לוי, וכלה במשה דיין — ל"הוציא את ההתיישבות מן התלם המסוכן. מה יהיה גורל רבבות המשפחות שהפקידו את עתידם בידי מתכנני החקלאות? האם יאלצו לנטוש את בתיהם ואת שדותיהם וילבש יום עבודת-דחק בלשכות?

ביאושם הגובר והולך העלו אחדים מהם את רעיון המחאה הרבת, ביום מיבצע ה"צמצואות. אולם ברור כי מחאה זו לא תפי"תור את בעייתם. בצד המיואשים המציעים הפגנות, נמצאו גם כאלה הקוראים לחבריהם שלא להתייאש. "השרים ניכשלו" קרא אחד מהם, "זה לא אומר שאנחנו צריכים להרים את הידיים ולהיכנע. נילחם! נמצא בעצמנו את הדרך להציל את קיומנו. נתארגן, נדון יחד, נעלה הצעות ונשמע מומחים שאינם כפופים לשרים או לפוליטיקה. באיושנו מקום אנחנו חייבים למצוא מוצא!" היתה זו הבעת אי-אמון מוחלטת בצמרת משרד החקלאות והסוכנות. אולם היה בה גם משום הבעת אומון בחקלאים עצמם. השאלה היתה רק: האם ימצא בקרב חקל"אים אלה הכוח וכשר-המחשבה לתקן את אשר קילקלו המנהיגים? ואם יעלו את ה"הצעות הנכונות — האם יזכו לתמיכה ה"דרושה מצד מוסדות המדינה לביצוע?

פליכס קרלסבאד, שפשט את הרגל ונשאר חייב 33 אלף לירות — מלבד חובותיו ל"סוכנות היהודית. בעלי-החובות התל-אבי"ביים חשו היטב את המכה. לא מפני שחובותיו של פליכס קרלסבאד מסתכמים בסכום גדול כל-כך — אלא מפני שהם רואים בעיניהם עשרות ומאות פליכסים נוספים. בכפר מישר עצמו אפשר לצפות לשלושים פשיטות-רגל נוספות תוך חודש ימים — אם לא ייעצר תהליך החיסול.

המתיישבים חייבים — בערכות הועד שלהם — קרוב למיליון-חצי לירות. השט"רות מתגלגלים בשוק באין פורע — ולא יהיה פורע. הסוחרים יודעים שכספם אבוד, אולם אינם רוצים עדיין להודות בכך ב"גלוי — ואינם נוקטים צעדים חוקיים ל"עיקול רכוש החקלאים, מתוך חשש שעל"ידי כך יגרמו לגל של פשיטות-רגל. מצב זה לא יוכל להימשך. תושב אחרי תושב יוכרו כפושט-רגל; ואחרי החושבים הבודדים יפשטו כפרים שלמים את הרגל. לא כפר אחד, גם לא עשרה כפרים — כי אם מאות. אם יימשך תהליך זה יחלו המספחות לנטוש את בתיהן; כפרים שלמים יתפרקו ומיליארדים של לירות אשר הוש"קעו בהתיישבות החדשה ייפקרו או ילכו לסמיון. שלא לדבר על שנות העמל, וה"תיקחה שהמתיישבים חשקיעו.

★ ★ ★ מחזה ככל האברים

7 זרח ברחוב יכול לשאול את עצמו: מה פתאום כל הרעש הזה? מה הנבו"אות השחורות על התמוטטות החקלאות? הרי בסך הכל מדובר בענף אחד בלבד! ולא בחיסולו הגמור, כי אם רק בצמצומו." דברים אלה יכול לומר רק מי שאינו יודע מה געשה כיום בחקלאות. אומנם באה נקודת-המשבר בעיקבות הכישלוון הגדול של תוכניות הפיתוח של ענף הלול. המפ"גינים הם לולנים החשים את משב נפשי ההרס על פניהם. אולם הפצע הוא עמוק הרבה יותר — והוא פגע כימעט בכל אברי הגוף החקלאי.

ענף הרפת, למשל, עומד בפני שואה ו"אנורלמוסיה שאינן קטנות מאלו של הלול. עד לפני שנים מעטות, היה צו החקלאות העברית: לפתח את הרפת ככל האפשר. לפני שנה הכריז אשכול — בתפקידו ה"כפול כראש מחלקת ההתיישבות של ה"סוכנות היהודית וכשר האוצר של מדינת ישראל — כי הפרה היא אויב המדינה. הוצא צו לשחוט אותה. שוב היה זה משה דיין שניהל את מיבצע השחיטה. הוא התנהל בקצב, ועודנו מתנהל ישובים אל מעטים, אשר התגאו עד כה בתנובת החלב של פרותיהם, מובילים אותן לבית-המטבחיים. התוצאה צפויה מראש: צימצום אכזרי של עור החולבות, ומחסור בחלב המסתמן כבר עתה באופק. התרופה של משרד החקלאות: משה דיין

התקוממות הוותיקים

צעדו כשהם קוראים בכרזותיהם: "לא ניתן בנינו ביעת אפילו בעד אפשרות קיום

הלול ובדו"חיים שהגישו לפני שנתים ו"שלוש שנים, קבעו כי יהיה זה סיכון חסר-סיכוי, אם תהמר החקלאות הישראלית את עתידה על ייצוא של ביצים. אולם כאשר השיאו או את העצות המיק"צועיות, חלם דיין על כיבוש מעמד כל-כדי בצמרת המדינה, בשיטות שכובשים כלי בדרך כלל מיתחם פלוגתי. את תורת "ובנג וגמרנו" רצה להעתיק לחקלאות — שכולה בנוייה על בדיקות מדעיות ממוש"כות והתחשבות במאות גורמים מיקצועיים. הזמן גם חזק, כי דיין חלם סוף-סוף על גדולות ונצורות מענייני החקלאות במדינה.

בהיותו שוקע בחלומותיו הפוליטיים מר"קיעי-השחקים, זנח את אחריותו היומיומית למשרד שביתיים הוסקו בידיו. כאשר ה"מנה לתפקיד שר החקלאות, אחרי הבחירות האחרונות, היה ברור כי תהיה זו רק תחנת"ביניים אל כיסא שר-החוק או אפילו אל ראשות הממשלה.

אולם השואה המאימת עתה על החק"לאות בארץ מאיימת גם על עתידו הפוליטי של דיין. תחנת-הביניים עלולה להתגלות